

גילוי ייחוס משפחתנו לשבט לוי לאחר נתק בן עשרות שנים

העבודה נכתבה במסגרת "תחרות יצירה תורנית" תשע"ח
שע"י קרית החינוך אמית המר רחובות בשיתוף החמ"ד

מגיש: **שלומי יעקובי**, אמית המר רחובות כיתה ז' – סנהדרין

הורה מלווה: אורן יעקובי

תוכן עניינים

3.....	מבוא
4.....	1. הגילוי
6.....	2. ההשלכות
6.....	השאלה:
6.....	העובדות:
7.....	א. בכור הנולד לבת כהן או לבת לוי
8.....	ב. סדר העליות לתורה ע"פ ייחוס
8.....	ג. נתינת מעשר ראשון ללוי
10.....	ד. נטילת ידיים לכהנים לפני נשיאת כפיים
10.....	ה. עבודת הלויים בביהמ"ק
11.....	3. החזקות בראי חז"ל
11.....	"חזקה"
12.....	חזקות רבות לחז"ל ועליהם מבוססים דינים רבים בהלכה היהודית.
13.....	4. עדות במשנת חז"ל
14.....	עדות אישה
15.....	נאמנות גוי המסיח לפי תומו, משנה בשלהי מסכת יבמות (קכא, ב)
16.....	"טעויות בזיכרון אקספליציטי"
17.....	5. סיכום אליבא דהלכתא
18.....	דעת תודה הגר"ש אליהו שליט"א
18.....	פסק הלכה חתום
21.....	ביבליוגרפיה ומקורות

מבוא

עבודה זו תחקור את נושא החזקה והעדות לדורי דורות, מה מצבה של החזקה לאחר שנוצר בה נתק. האם חזקה חדשה תופסת את מקומה של החזקה הקודמת. וכן מהו המעמד של עדות אשה בהלכה היהודית.

הפרק הראשון יפרוש את המקרה לפרטיו

הפרק השני יסקור את ההשלכות בייחוס המשפחה לשבט לוי

הפרק השלישי יחקור את עמדת חז"ל ביחס לחזקות

הפרק הרביעי יחקור מהי כוחה של עדות במשנת חז"ל ומהו המעמד של עדות אישה ועדות קטן ביהדות. כמו"כ עד כמה ניתן לסמוך על הזיכרון במקרים חריגים וזאת ע"פ מחקרים העומדים לרשותנו כיום

הפרק החמישי ידון במקורות שהובאו בפרקים הקודמים הלכה למעשה

1. הגילוי

אביו של סבי היה רחוק מקיום תורה ומצוות, וכך סבי גדל כיהודי חילוני עד לאחר הצבא, למעט סממני יהדות שראה בבית סבתו.

בגיל 21 התחתן עם סבתי בת למשפחה דתית ולאחר כחמש שנים החל סבי להתקרב לתורה ומצוות, עד להקפדה על קלה כבחמורה.

מאז חלפו שנים רבות, אמו של סבי אף היא החלה להתקרב לדת, הילדים של סבי גדלו, והבכור מהם הוא אבי שיחיה. (אבי חזן ומלמד חזנות ומוסיקה, והוא מנגן על קנן וקלידים. גם דודי וכמובן סבי, וכמעט כל משפחתם קשורים למוסיקה בצורה מקצועית באופן כל שהוא. כישרון זה הגיע ב"רושה" מאב סבי).

לפני כ-5 שנים אבי שר באיזו שמחה משפחתית. אמו של סבי אשר נכחה באירוע, ושמעה את אבי שר ומחזן, פנתה אל סבי ואמרה לו כי לא במקרה כל בניו חזנים, אלא זאת מפני שאנו לויים!

סבי סבר שאמו מדברת דברים בעלמא, ולא ייחס לכך כל חשיבות. עם זאת הוא סיפר זאת לאבי, אך יחד עם זאת ביטל זאת במחי יד.

לפני כשנה אמו של סבי פנתה אליו שוב ואמרה לו כי "חבל שאינך מאמין לי שאתם לויים. אביך היה לוי, ואפילו שם המשפחה שלהם לפני מס' דורות היה לוי".

סבי עדיין לא קיבל זאת, וגם לא שיתף בכך את אבי.

לפני כחצי שנה בעת שאחיו של סבי (חילוני מסורתי) ישב בשולחן שבת, זמן מה לאחר חתונת בתו, פנתה אליו בתו בשאלה "אבא אתה יודע שאנחנו לויים?" משהשיב בשלילה, סיפרה כי הרב שחיתן אותה אמר במפורש כי היא בת לוי, וכך מופיע בתעודת הנישואין של הוריה. שיחה זו הייתה מסתיימת כאן

אלמלא אחיה הקטן שהחל לחזור בתשובה כשנתיים קודם לכן, כששמע את השיחה הבין את החשיבות שבגילוי הנ"ל. מיד בצאת השבת הוא התקשר לסבי וסיפר לו את כל המעשה. סבי עירב בכך את אבי, והם ביקשו מאחיו של סבי להשיג את הכתובה המקורית, ולא להסתמך על תעודת הנישואין.

לאחר כשבוע נמצאה הכתובה ושם נכתב כך "החתן יעקב בן ויקטור הלוי"...

מעתה ניסינו ככל יכולתנו להשיג את קרובי המשפחה עימם נותק הקשר שנים רבות קודם לכן. חיפשנו ב"מדור לחקר המשפחה" שבארכיון הציוני, וכן ב"מדור לחיפוש קרובים" ובמוזיאונים שונים.

לאחר כשבועיים הצלחנו להשיג פרטים על שני אחים ואחות של הסבא רבא שלי.

יצרנו קשר עם האח הראשון ולצערנו התבשרנו כי הוא ב"קומה", ואכן לאחר כשלושה שבועות נפטר. ניסינו אצל האח השני והתבשרנו כי הוא לאחר אירוע מוחי חמור וכי אינו מדבר כלל.

נותר לבדוק עם האחות של הסבא רבה "דודה שושי", קיווינו בכל מאודנו כי לא איחרנו את המועד.

אבי יצר אתה קשר ראשוני, וכשאך שמעה את קולו והבינה במי מדובר פרצה בבכי דקות ארוכות, וביכתה מעבר לקו הטלפון את הנתק שנוצר זה שנים רבות. לאחר שנרגעה קמעה, החליפה עם אבי זיכרונות רבים ממשפחתה וממשפחת סבי ואביו שלא ממש הכרנו. גם אבי התרגש מאוד לשמוע אודות שרשי משפחתו, וסח לה חוויות רבות אותן פספסה במשך השנים.

לבסוף שאל אבי את דודתו האם ידוע לה משהו על ה"לויים", או האם סבא סיפר לה על כך? לשמע שאלתו היא השיבה מיד: **"מה זה משהו על הלויים? אנחנו לויים! תמיד היינו לויים. גם אף פעם לא עשינו פדיון, ואף שם משפחתנו היה 'לוי' לפני שנים רבות"**, וכך החלה דודתו לגולל את כל קורות המשפחה ואיך השתנה שם המשפחה כפי שאביה וסביה מסרו לה מדורי דורות.

2. ההשלכות

ההשלכות א. פדיון הבן. ב. עליית לוי. ג. קבלת מעשר ראשון. ד. נטילת ידיים לכהנים לפני נשיאת כפיים. ה. עבודת הלויים בבית המקדש.

השאלה: האם לא נפגמה החזקה? הרי אנחנו מדברים על נתק של עשרות שנים ולפחות כ-60 שנה!

העובדות:

1. סבי גדל בבית חילוני **כ'ישראל'** לכל דבר.
2. אביו לא דיבר איתו על ייחוס לשבט לוי לאחר גיל בר מצווה, אלא רק כשהיה קטן יותר. האם ניתן לצרף זאת בתור חזקה או הוכחה? השאלה מתחזקת שבעתיים כאשר יתכן מאד כי עדות זו נשענת על "השלמת זיכרון" (אוטוסיגסטיה).
3. אם סבי אמרה לו בהזדמנויות שונות שהם לויים באיחור של עשרות שנים.
4. בכתובה של דודו של אבי -יעקב- מוזכר בפירוש **"יעקב בן ויקטור הלוי"**.
5. בכתובה של סבי וסבתי **לא נכתב התואר 'לוי'**.
6. את הכתובה של הסבא רבא שלי לא ניתן להשיג עקב שריפה שפרצה ברבנות בשנות השבעים.
8. עדותה של שושי (אחות של הסבא רבאשלי, השניה במשפחה מתוך חמישה אחים) עמה נותק הקשר לפני כ-45 שנה: **"אנחנו לויים! אף פעם לא עשינו פדיון, גם שם משפחתנו היה לוי לפני מס' דורות"** ואף נתנה טעם מדוע הוא הוחלף...

א. בכור הנולד לבת כהן או לבת לוי

"מתחילה היו צריכים להיות כל הבכורים כהנים. ויש בכך רעיון גדול, כי באופן הזה בכל משפחה יהיה אדם שמיועד לעניינים שבקדושה, וכך כל העם כולו, על כל משפחותיו, יהיה קשור באופן חזק ושלם יותר לעבודת ה' ולענייני הרוח, באשר לכל משפחה יהיה נציג שישרת בקודש במשכן או במקדש. אבל לאחר שגם הבכורים השתתפו בחטא העגל, ירדו ממדרגתם, ובמקומם נבחר ונתקדש שבט לוי שלא השתתף בחטא. אפשר ללמוד מכאן, כי כנראה רעיון הבכורה עדיין גבוה מדי עבורנו, ויש חשש, שבמקום שהבכורים - הכהנים ישפיעו על כלל הציבור, האווירה הציבורית וחיי החול של הציבור הרחב ישפיעו עליהם ויבטלו את ייחודם הרוחני. וכדי לחנך כהנים, שיהיו באמת אנשי רוח, צריכים ליצור לשם כך חברה שלימה, שכל כולה עוסקת בעניינים שבקדושה. לכן לאחר שחטאו הבכורים בחטא העגל, נבחר לשם כך שבט הלוי שלא השתתף בחטא. כאשר באותה העת בה החליפו הלויים את הבכורים בישראל, יצא חשבון הבכורים שבישראל עשרים ושנים אלף מאתים שבעים ושלושה, ואילו הלויים מנו אז רק עשרים ושניים אלף. נמצא כי מאתים שבעים ושלושה בכורים היו צריכים לפדות את עצמם בחמישה שקלים, מפני שלא נמצאו לויים תמורתם.

מאז, כל בכור אשר נולד לכהן או ללוי פטור מפדיון, כי אם הם עצמם יכלו להיות תמורת הבכורים, ודאי הוא שאין צורך שהם יפדו את עצמם. אמנם, בכור ישראל נפדה רק אצל כהן ולא אצל לוי, כפי שציוותה התורה, שרק כהן יכול לקבל את כסף הפדיון, אך מכל מקום גם בכור הלוי פטור מפדיון. יתירה מזו, אפילו אם אבי הבכור הוא ישראל, רק שאשתו היא בת כהן או בת לוי, אין ההורים צריכים לפדות את בנם בכורם. הטעם לכך הוא כי עיקר הבכורה תלוי באם, שנאמר "פטר רחם בבני ישראל". לכן אם האמא היא בת כהן או בת לוי, בנה פטור מפדיון בכורות".

(פניני הלכה, הלכות פדיון בכורות, הרב אליעזר מלמד)

ב. סדר העליות לתורה ע"פ ייחוס

"כהן קורא בתורה ראשון - דכתיב וקדשתו וקבלו חז"ל שר"ל לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ומ"מ אם רצה הכהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו אבל לענין לקרות בתורה בביהכ"נ תקנו חז"ל מפני דרכי שלום שאין הכהן והלוי יכולין למחול אלא דוקא כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל כדי שלא יבוא הדבר לידי מחלוקת שכ"א יאמר אני גדול ואקרא ראשון. ואין חילוק בין שבת ויו"ט לשני וחמישי ושאר זמנים שקוראין בהן [פמ"ג]. אם אין כהן בביהכ"נ הולכין אחר הגדול בחכמה ומנין אע"פ שהאחר גדול בשנים [מ"א בסק"ז].

ואחריו לוי - ואסמכינהו אקרא דכתיב ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו' אטו אן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו אלא לאשמועינן דמתחלה כהנים והדר בני לוי:"

(משנה ברורה אור"ח קלה)

ג. נתינת מעשר ראשון ללוי

תרומה גדולה בזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה שיעורה כל שהוא.

ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה והוא נקרא "מעשר ראשון" ונותנו ללוי. ועל זה נאמר בתורה "כי את מעשר בני ישראל וגו' ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל וגו'". (שו"ע יו"ד שלא יט)

מנהג ארץ ישראל בנתינת מעשר ראשון

"כתב מרן השו"ע (יו"ד סי' שלא סעי' יט):

ונתנה בזמן הזה לכל כהן שירצה בין חבר בין עם הארץ, ואפילו אינו מיוחס רק שהוחזק בכהן.

משמע שהמנהג היה לתת תרומה ומעשר לכהן וללוי... וכך הורו לנו הגר"ש ישראלי זצ"ל, והגר"מ אליהו זצ"ל.

בימי מרן הרב קוק זצ"ל היה מנהג פשוט לתת תרומה ומעשר לכהן וללוי וכו' (אגרות ראי"ה ח"א סי' קיט):

העולה לנו שהדין והמנהג מסכימים לכך שגם כיום יש חובת נתינה של מעשר ראשון ללוי, ובייחוד אם הלוי לוקח בשווי נמוך מאד או שמחזיר את המעות.

וכתב בהמעשר והתרומה (פרק א, בית האוצר ס"ק ל) :

מכל מקום, הירא דבר ד' וחרד על דברו - ייזהר לקיים מצות נתינה ללוי ולעני כמאמרה, ולא יחפש אמתלאות וצדדי היתר לפטור עצמו, ויאמן בה' ובעבדיו הנביאים, ככתוב במלאכי (ג י): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די". וכן אמרו חז"ל (תענית ט ע"א): "עשר בשביל שתתעשר".

(הרב יהודה הלוי עמיחי, מאמרי אמונת עתיך - גיליון מס' 5)

ד. נטילת ידיים לכהנים לפני נשיאת כפיים

"אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, חוזרים ונוטלים קודם ברכת כהנים, נטילה גמורה עד הפרק שהוא חיבור היד והזרוע, והלוי יוצק מים על ידיהם, וקודם לכן יטול הלוי את ידיו". (בן איש חי, שנה א', פרשת תצווה, סעיף ז')

ה. עבודת הלויים בבית המקדש

אחת המצוות שנצטוו הלויים היא לשמור על המקדש:

"א. שמירת המקדש מצות עשה ואע"פ שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים שאין שמירתו אלא כבוד לו אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין:

ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה והשומרים הם הכהנים והלויים שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות כלומר אתם תהיו שומרים לו והרי נאמר ושמרו את משמרת אהל מועד ונאמר והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת הקדש:

ג. ואם בטלו שמירה עברו בלא תעשה שנאמר ושמרו את משמרת הקדש ולשון שמירה אזהרה היא הא למדת ששמירתו מצות עשה וביטול שמירתו מצות לא תעשה:

ד. מצות שמירתו שיהיו הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בכ"ד מקום הכהנים בג' מקומות והלויים בכ"א מקום" (רמב"ם, הלכות בית הבחירה פרק ח')

3. החזקות בראי חז"ל

"כל הכא דאיכא היתרא לא שביק איניש היתרא ועביד איסורא" (תמורה כז, ע"א)

אדם נורמטיבי על פי רוב אינו עוזב את דרך ההיתר ובוחר בדרך האיסור, אלא א"כ הוא "מומר להכעיס" שכל מטרתו היא "להכעיס" ולא נזקק לסיבה משמעותית ע"מ לעבור עבירה, מה שלא ניתן לומר על "מומר לתיאבון" שנהנה באופן ישיר מעשיית העבירה.

וכמו שנא' "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב" (צפניה ג', יג). מכאן לומדת הגמרא (פסחים צא.) שאדם מעדיף לשמור על הדין ולא להפר אותו וכי העקרון הזה יוצר את המונח **"חזקת כשרות"**.

"אבל בסתם כל אדם הוא בחזקת כשר ויכול לאכול עמו"

(טור י"ד קיט' א)

"חזקה" - משמעות הלכתית המאפשרת הכרעה במצבים לא ברורים בהם נתעורר ספק. ה"חזקה" היא ההנחה הראשונית על כל דבר שהוא, והיא נשארת בתקפה עד שתבוא חזקה או הוכחה אחרת ותבטלה. **"העמד דבר על חזקתו"** (חולין נג'). היא נקראת גם בשם **"חזקה דמעיקרא"** שכאשר לא ידוע מעמדו של דבר מסוים בהווה, מניחים שהוא נותר במעמדו הידוע בעבר.

"חזקה דהשתא" - חזקה הנוגעת לזמן הווה. חזקה זו קובעת שכעת אנו ישראלים עד שיוכח אחרת. (רשי ב"ב קנג:, קידושין עט.) יש חולקים וכוללים את שתי החזקות הנ"ל כחזקה אחת. (תוס' ב"ב קנג:)

"חזקה תלמודית היא בעלת תוקף של "אנן סהדי", כלומר המצב נתפס כצלול כל-כך עד שאפשר לזהותו ולסמוך עליו כאילו הוא עובדה שהכל יכולים להעיד על קיומה. כך מתאר רש"י (פסחים ט, ע"א) את החזקה כי פירותיו של חבר הם

מתוקנים: "פשיטא לן דעשרינהו... ואין גמגום והילוך אחר הרוב בדבר... אלא חזקה ודאי על כל חבר". כלומר, איך כל ספק ("גמגום") בהנחה זו, וממילא אין כל צורך לבדוק מה עושים הרוב בפועל, כיוון שהחזקה קובעת מצב נחרץ והחלטי. החזקה מהווה (תחליף) הוכחה מספקת למהותם של עמדות, רגשות והתנהגויות של האדם".

(חזקות של חז"ל על הפסיכולוגיה של האדם", פרופ' אליהו רוזנהיים)

החזקה אצל חז"ל חזקה כ"כ עד שנאמרו דברים רבים מכח החזקה לגבי עוברי עבירה כדלקמן: "ר"ל אמר: אין אדם עובר עבירה א"כ נכנסה בו רוח שטות, שנאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשטה (תשטה) אשתו" (סוטה ג.) **חזקה עליהם שאדם אינו עובר עבירה כך סתם.**

חזקה נוספת אנו רואים אצל חז"ל לגבי אהבת האדם את עצמו "לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני" (כתובות עט.) ומכאן הורה הלל לגר שבא להתגייר לפניו "דעלך סני - לחברך לא תעביד" (שבת לא, ע"א). המציאות מעידה שאדם מן השורה אינו אוהב את רעהו באותו אופן שהוא אוהב את עצמו, ולכן נדרש הלל להורות לו על צד השלילה, "דעלך סני - לחברך לא תעביד".

"אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש" (כריתות יב, ע"א).

"אין אדם משטה בשעת מיתה" (בבא בתרא קעה, ע"א) ועוד...

חזקות רבות לחז"ל ועליהם מבוססים דינים רבים בהלכה היהודית.

"איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין היכי דמי אילימא" וכו' (כתובות כד:)

הגמרא דנה האם מעלים משטרות ליוחסין. כאשר העד מציג שטר בו הוא עצמו חתם שהוא כהן אינו נאמן, אבל אם חתמו עדים על שטר שכתוב בו שהלווה כהן, נחלקו רב הונא ורב חסדא האם העדות של השטר מהמנה ומעידה על כל

הכתוב בשטר ומעלים ליוחסין, או שמעידים רק על המנה שבשטר ולא על היוחסין.

עוד ממשיכה הגמרא ודנה האם מעלים מנשיאות כפים ליוחסין. נחלקו בזה רב חסדא ורב אבינא האם תרומה חמורה משום שאיסורה דאורייתא ובמיתה, ואלו נשיאות כפיים היא רק איסור דרבנן, ולכן יכול להיות שאדם הנושא כפיים יכול לזלזל בזה ולעלות לנשיאות כפיים גם אם הוא לא כהן.

או שנאמר תרומה קלה יותר בעיני אנשים ומכיוון שהיא נאכלת בצנעה בני אדם יכולים לחטוא בה היות ואין רואים אותם, ומאידך נשיאות כפים כיון שהיא בפרהסיא אדם אינו חצוף כל כך ומתבייש להעזיז פניו?

רבי יוסי אומר גדולה חזקה - שהעולים מן הגולה אשר לא מצאו את כתב יחוסם אישר להם נחמיה להמשיך לאכול כפי חזקתם בקדשי הגבול שזה התרומה, אך מנע אותם מלאכול בקדשי הקדשים שהם הקרבנות היות ולא הייתה להם חזקה ומכיוון שלא אכלו מהם בגולה. בכל אופן רואים שאפילו שנפלה רעותא בחזקה עדיין אכלו את מה שהיו רגילים בגולה ועוד יותר שהרי בבל תרומה דרבנן ובארץ ישראל דאורייתא.

4. עדות במשנת חז"ל

ההלכה היהודית לגבי חזקה ונאמנותם של העדים:

עדות הנשענת על עדותם של שני אנשים היא הראיה החזקה ביותר בתורה ומתבססת על הפסוק: "על פי שנים עדים... יקום דבר" (דברים יט טו). הסמכות העליונה ניתנת לשני עדים להעיד בפני בית דין על מקרים שונים.

עדות אישה

"א. נשים פסולות לעדות כי חכמי התורה שבעל פה לימדו אותנו שהתורה אמרה שהן פסולות לעדות. ניתן לשער חלק מהנימוקים: הרצון לשמור על הנשים מפני המערכת הציבורית המשפטית הקשה, ההערכה כי נשים מעידות באופן רגשי יותר מאשר הדין של הגברים, הפרדה בין נשיות לבין דין או כל הסבר אחר. אין אנו יודעים עד תום מהו ההסבר הנכון לכך, ואנחנו יכולים רק לשער. נראה כי עיקר העיקרים הוא הרצון להפריד בין מושגי הדין לבין הנשיות. כאמור, זו השערה .

ב. דין זה כן קיים היום גם מדאורייתא. ברם, בעניינים שונים הקשורים בבית דין שדן בדינים שבין אדם למקום יש פרקטיקה של קבלת עדות נשים לא כעדות אלא כחוות דעת, כ"מסיח לפי תומו", כי "אנן סהדי" או על ידי כל מיני כלים משפטיים המתירים לבית הדין לקבל מידע שלא דרך עדים. בדרכים אלה בפועל מקבלים עדות נשים ."

(הרב יובל שרלו שו"ת מורשת)

ישנם מס' סוגי אנשים אשר לא יכולים להעיד בפני בית דין ועדותם אינה קבילה הם מכונים גם "פסולי עדות". ואלו הם: גויים עבדים קטנים נשים וחש"ו (רמב"ם הלכות עדות פרק ט'). כל זה בעדות רגילה, אך כאשר מתקיים הכלל "**מסיח לפי תומו**" גם עדותם מתקבלת ובית הדין יכול להתבסס על עדות זו למעט עדות חש"ו.

"כי הא דכי אתא רב דימי אמר רב חנן קרטיגנא משתעי מעשה בא לפני רבי יהושע בן לוי ואמרי לה רבי יהושע בן לוי מישתעי מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה ר' לכהונה על פיו" (כתובות כז:)

"אבא יודן איש ציידן אמר מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך ובא עובד כוכבים ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת בדרך וקברתיו והשיאו אשתו

ושוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עובד כוכבים אחד ואמר חבל על קולר של בני אדם שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם" (יבמות קכב).

"ועכו"ם אם היה מתכוון להעיד כלל אין עדותו קיימת, וכל שכן אם נתכוון להתיר! ואין סומכין אלא במסיח לפי תומו, וגם זה אינו מדין עדות. דעובדי כוכבים ומזלות אינו בר עדות כלל. אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיוון שמסיח לפי תומו, ומשום אקילו רבנן דאקילו בעד אחד ועד מפי עד, ואין לנו לחוש בשום מקום לשמא תשכור עובדי כוכבים ומזלות לה, דמתוך שהחמרת בסופה הקלת בתחילתה. אף על פי כן יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות" (ריטבא יבמות קכ"א:)

הריטב"א מסיק מכך כי לדין מסיח לפי תומו אין קשר לעדות, שהרי גוי פסול לעדות. אך בכל זאת הוא כשר במסיח לפי תומו, ואפילו הוא אחד.

נאמנות גוי המסיח לפי תומו, משנה בשלהי מסכת יבמות (קכא,ב)

"בגמרא מסקינן שאפילו נתכוון להעיד אף שלא נתכוון להתיר אין עדותו עדות ומביאה הגמרא כמה מעשים של מסיח לפי תומו הניכר שאין כוונתו לעדות כלל. מסיח לפי תומו שלא יכוון בדבריו להתיר את האשה, ולא לשם עדות, רק כמספר דברים בעלמא. ולכן כדי שנדון את דבריו כמסל"ת נצרכים כמה תנאים: (בענין גוי מסל"ת בתחנת איסוף חללים): א. שלא יזכיר בדבריו אשה כגון אמרו לאשת פלוני שמת בעלה וכיוצא בזה שכל שהוא כן, הוי מתכוון להתיר. ב. שלא יבוא לב"ד ויאמר פלוני מת שזה כמתכוון להעיד. ג. שלא יבואו דבריו על

ידי שאלה ששאלוהו על פלוני והוא משיב מת שכל שהוא משיב הוי מתכוון להעיד. ד. שלא יהא שום אמתלאה בדבריו לומר שמסקר ומתכוון לדבר אחר.

(הרב יצחק ביסמוט בענין גוי משיח לפי תומו בתחנת איסוף חללים)

"טעויות בזיכרון אקספליציטי" \ מאת "המחקרים של אבינגהאוס תהליכים קוגניטיביים"

"תחקרו המון אנשים מה הם זוכרים מהתנסויות מטוס שקרתה 10 חודשים לפני התשואול. המון אנשים זכרו שהם ראו את הסרט, למרות שלא צולם המקרה מעולם, וגם לא שוחזר. מתוך מי שאמרו שראו את הסרט, אנשים "המציאו", טענו שראו פרטים מסויימים (המטוס בער, באיזו זווית הוא נכנס בבנין). יותר מחצי מכל הנשאלים מספקים פרטים שלא היו.

ניסוי אחר: מבקשים מנבדק לחכות בחדר מסוים, ואז עוברים לחדר אחר ונשאלים לגבי המשרד שהם ישבו בו לפני רגע. יש פריטים שהם מצפים לזכור והיו, והם זוכרים אותם. אנשים אומרים שהיו או שלא היו ספרים על המדפים, בבטחון, במקום לומר שהם לא זוכרים או לא בטוחים או לא שמו לב. מבחינתם, הם זוכרים ממש שהיו או לא היו ספרים. שלישי מהאנשים זוכרים בביטחון משהו לא נכון. (זה יהיה נכון, אם כי מעט פחות, גם במבחני recall ולא רק ב-recognition- אנשים ינדבו פרטים מעצמם: אם הם יזכרו שהיו מדפים, הם יכולים להמציא גם ספרים, למרות שהם לא היו שם).

מדוע אנחנו ממצאים פרטים שאנחנו לא זוכרים?

Memory reconstruction

מה שאנו לא שמים לב אליו, אנו לא רואים. לכן, התפיסה שלנו לא מושלמת, אך אנו לא משאירים חורים, והנטיה של המערכת היא למלא את החורים הללו. יש לנו אשלייה שהתפיסה שלנו מלאה. אם יש חורים בתפיסה, יש גם חורים בזכרון. סתימת החורים מתבצעת ע"י שימוש בידע קודם: מה קורה בד"כ בסיטואציה מסוימת, מה סביר שיקרה".

5. סיכום אליבא דהלכתא

חז"ל קובעים לנו מכח החזקה כי אדם נורמטיבי מן השורה שאינו מומר להכעיס אינו עוזב את דרך ההיתר ובוחר בדרך האיסור שנא' "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב" (צפניה ג', יג) מכאן לומדת הגמרא (פסחים צא.) שאדם מעדיף לשמור על הדין ולא להפר אותו. כמו"כ ישנם מקרים אשר מכח החזקה מתקבל דין של "אנן סהדי" כגון: "פשיטא לן דעשרינהו" וכדעת ר"ל בגמ' ד"אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות" וכדאיתא אדם נאמן ... יותר ממאה איש" מכאן מוכח שגם הסבתא וגם הדודה דוברות אמת, ובפרט דאין לסבתא טובת הנאה מזה. ועוד ד"אין אדם משקר בשעת מיתה" ובגילה המופלג ובגיל הדודה המופלג עוד יותר, מסתבר לומר שהן דוברות אמת!

אלא מאי? אשה פסולה לעדות! וכדברי הרמב"ם: "נשים פסולות לעדות מן התורה, שנאמר "על פי שניים עדים לשון זכר, לא לשון נקבה" (עדות פרק ט' א'). וי"ל "כי הא דכי אתא רב דימי... מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבנו לבין העובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה ר' לכהונה על פיו" ועוד מעשה באותו עכו"ם שאמר "חבל לי על יהודי אחד שהיה עמי שמת בדרך וקברתיו והשיאו אשתו... ובאותו "מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם" וכדו', מכל הנ"ל עולה כי ניתן להסתמך על עדותו של גוי מדין "מסיח לפי תומו" ולא מדין עדות, כדאיתא בריטב"א (יבמות קכ"א) "ואין סומכין אלא במסיח לפי תומו, וגם זה אינו מדין עדות. דעובדי כוכבים ומזלות אינו בר עדות כלל. **אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיוון שמסיח לפי תומו**" ע"כ. ומכח דין זה אף התירו נשים מעגינותן. וכפי שעולה מהגמ' שם "אפילו שמע מן הנשים" ומוכח דבאישה קל יותר מן הקטנים וכ"ש מן העכו"ם.

דין זה מסביר בטוב טעם הרב יובל שרלו: "ברם, בעניינים שונים הקשורים בבית דין שדן בדינים שבין אדם למקום יש פרקטיקה של **קבלת עדות נשים לא**

כעדות אלא כחוות דעת, כ"מסיח לפי תומו", כי "אנן סהדי" ... בדרכים אלה בפועל מקבלים עדות נשים " (הרב יובל שרלו שו"ת מורשת)

לגבי עדות קטן הנשענת ע"פ זכרונו של סבי בהיותו ילד נ"ל כי אין זה "מסיח לפי תומו" כיוון שהוא נוגע בדבר, ועוד ע"פ המחקרים לעיל (המחקרים של אבינגהאוס) נראה שישנה הנטייה לבנ"א להשלים פרטים (אוטווגסטיה) ע"מ ליצור זיכרון שלם ולכן בע"כ עדות זו אין שמה עדות.

פסק הלכה חתום מאת הגר"ש אליהו שליט"א

את התגלית המרגשת על היותנו לויים ליווה אחד מפוסקי דורנו הרה"ג שמואל אליהו שליט"א, אשר היה שותף מלא לכל העדויות שהתגלו.

ביקשנו מהרב ללבן עמו את העניין, בטרם תינתן ההכרעה הסופית. הרב ישב עמנו והשיב לשאלותינו. העניין האחרון אותו עדיין לא לבנו דיו לעיל הוא עניין החזקה דלוי שאולי נפגמה ובאה תחתיה חזקה דישראל, הוא הדבר אשר היה על לבנו כאשר ישבנו עם הרב. לאחר פרישת חששותינו בפניו הרב הסביר כי חזקת הלויים לא נפגמה על ידי חזקה אחרת, מפני שכיום גם אדם המוגדר כ'ישראל', אינו מוגדר בכך מכח 'חזקה', אלא שאין לו חזקה על היותו לוי או כהן. במקרה שלנו התברר כי אנו לויים, ואם כן החזקה בעינה עומדת, ולא היתה קיימת חזקה אחרת שתסתור אותה, על אף הזמן הרב שעבר.

ועוד הוסיף הרב כי גם אם נאמר שזו חזקה הרי יש בה רעותא מפני שהדור הקודם לא שמר תו"מ, ובזה שהסבא לא הלך לביהכ"נ ע"מ שבנו יוכל לראותו עולה לעליית לוי בס"ת.

בנוגע לעובדה כי העדות שנאמרה לגבי היותנו לויים נמסרה מפי נשים – דודתנו וסבתנו הרב הסביר כי אין בכך רעותא. הוא הביא לכך חיזוק מהגמ' בקידושין ע"ג: האומרת כי נאמנת אשה לומר על תינוק שעמה כי הוא בנה, ואין לפקפק בעדותה.

כפי שהאשה נאמנת להעיד על בנה מכוח חזקתה עליו, כך במקרה הנ"ל נאמנת דודתנו לומר כי אנו לויים מכח החזקה שעברה אליה מדורי דורות, וכפי שאלמנת לוי יכולה לומר לבנה הקטן כי הוא לוי ויכול לעלות לתורה לעליית לוי ע"פ זה.

עוד הוסיף הרב ואמר כי אל לנו לחפש כתובות או ראיות נוספות, משום שגם אם נמצא כתובה אחרת בה כתוב "לוי" הרי זה לא יוסיף דבר, כיוון שישנה הכתובה של דודו של אבי בה נכתב "**בן ויקטור הלוי**" והיא מעידה כאלף עדים שזה עבר במסורת, והיא ראייה חזקה הרבה יותר מהכתובה של סבי אשר בה רק ישנו "**העדר הפרט "לוי"** שהרי לא נכתב בה ישראל.

(אפשר גם אולי להביא ראייה מהגמ' לעיל "רבי יוסי אומר גדולה חזקה" שהעולים מן הגולה אשר לא מצאו את כתב ייחוסם אישר להם נחמיה להמשיך לאכול כפי חזקתם בקדשי הגבול שזה התרומה. כתובות כד:)

לאחר כל הברורים ההלכתיים הוציא הרב פסק הלכה בו נקבע כי הננו לויים לכל דבר ועניין.

בעת שהרב ערך את חופת דודי צוטט את הרמב"ם: "**בימי המלך המשיח, כשתתישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר "וישב מצרף ומטהר. ובני לוי מטהר תחילה, ואומר זה מיוחס כהן וזה מיוחס לוי, ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל"** (רמב"ם הלכות מלכים יב.ג.)

הרב הוסיף ואמר כי הנה מתחיל הקב"ה להכין את הלוויים לעבודת ביהמ"ק! יהי רצון כי כפי שזכינו לתחילת תהליך הצירוף כן נזכה להשלמתו בעת כי יבוא שילה, ויעמוד בית תפארתנו על מכוננו. נזכה אז להיותנו עומדים על דוכן הלוויים, ומצטרפים לשירתם הטהורה והזכה, ויה"ר כי נחוש את קרבתנו המיוחדת אל השי"ת כפי שכתב בתורתו הק' "והיו לי הלוויים", בעגלא ובזמן קריב אכי"ר.

המועצה הדתית הרבנות הראשית
 ע"ה"ק צפת תובכ"א

בס"ד

ד' תשרי התשע"ח

לכבוד : משפחת יעקובי

הנדון: הכרת המשפחה כבני לוי.

בתשובה לשאלתכם האם אתם יכולים להחשב כלווים לעליה לתורה ולפדיון הבן וכו. בדקתי את ההוכחה שהבאת בפני גם הכתובה הישנה שנכתב בה שאתם לווים, וגם העדות של זקני וזקנות המשפחה שאתם לווים. ובהתחשב בכך שהדור הקודם לא שמר תורה ומצוות ויש הסבר למה נשתכח הדבר הרי לא נפגמה החזקה ואתם יכולים לעלות כלווים ולהחשב כלוי לכל דבר ועניין.

משפחת יעקבי:

אורן יעקובי: ת.ז.033440561. אשתו שירן: ת.ז.039798848. הבת תהלה: ת.ז.206831901.
 שני יעקובי: ת.ז.040795171.
 ציון יעקובי: ת.ז.066623430. אשתו שיראל: ת.ז.300789633.
 יוסף חיים יעקובי: ת.ז.021608617. אשתו יטמין: ת.ז.21522354.
 אליהו דוד יעקובי: ת.ז.200360626.
 בנימין נתנאל יעקובי: ת.ז.305445314.
 חנה יעקובי: ת.ז.305715716.
 משה יעקובי: ת.ז.325975704.

משפחת ארז

אבי המשפחה יעקב ארז 053512034
 אשתו רחל ארז 054703251
 איל ארז 034189720
 קרן אשתו 040792038
 הילה ארז 037830676
 אורי ארז 203796339

שמואל אליהו
 רב העיר צפת

ביבליוגרפיה ומקורות

1. חולין נ"ג ע"א.
2. רש"י ב"ב קנ"ג ע"ב, קידושין ע"ט ע"א.
3. תוס' ב"ב קנ"ג ע"ב.
4. במדבר פרק ג'.
5. פניני הלכה, הלכות פדיון בכורות, הרב אליעזר מלמד.
6. משנה ברורה אוה"ח קל"ה.
7. שו"ע יו"ד סי' של"א סעי' י"ט.
8. סיתהון סי' ל"א סעי' ד'.
9. מהרי"ט ח"א סי' פ"ה.
10. רבינו בצלאל אשכנזי, סי' ב'.
11. של"ה, שער האותיות, דף ע"ח.
12. ארץ חפץ, נתיב ד', סעי' כ"ג.
13. עולת ראייה ח"א, עמ' ש"נ סעי' ה- ו'.
14. הר צבי, זרעים ח"א סי' ק"ז.
15. עשר תעשר הלכה מ', מ"ד.
16. אישי השם סי' א', סעי' ו'.
17. הגרי"מ טוקצ'ינסקי, ספר א"י עמ' קכ"ו סעי' ב', עמ' קכ"ז סעי' ו', עיר הקודש והמקדש ח"ג עמ' ב"ב סעי' ד'.
18. אגרות ראי"ה ח"א סי' קי"ט.
19. משפט כהנסי' ל"ו.
20. "אלה מסעי", עמ' 33.
21. שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ק"ו.
22. הגרי"מ טוקצ'ינסקי, ספר א"י ח"ב סי' י"א אות י'.
23. שו"ע יו"ד סי' ס"א סעי' י' ביד אפרים.
24. הפר"ח, קונ"א בהערה ליו"ד סי' ס"א.
25. המעשר והתרומה, פרק א', בית האוצר ס"ק ל'.
26. הרב יהודה הלוי עמיחי, מאמרי "אמונת עתיר" – גליון מס' 5.
27. בן איש חי, שנה א', פרשת תצווה סעי' ז'.
28. רמב"ם, הלכות בית הבחירה פרק ח'.
29. פסחים, ט' ע"א.
30. חזקות של חז"ל על הפסיכולוגיה של האדם, פרופ' אליהו רוזנהיים.
31. תמורה כ"ז, ע"א.

- 32. צפניה, ג', י"ג.
- 33. פסחים, צ"א ע"א.
- 34. טור יו"ד קי"ט א'.
- 35. סוטה ג'.
- 36. כתובות, ע"ט ע"א.
- 37. שבת, ל"א ע"א.
- 38. כריתות, י"ב ע"א.
- 39. בבא בתרא, קע"ה ע"א.
- 40. כתובות כ"ד ע"ב.
- 41. הרב יובל שרלו, שו"ת מורשת.
- 42. כתובות, כ"ז ע"ב.
- 43. יבמות, קכ"ב ע"א.
- 44. ריטב"א, יבמות קכ"א ע"ב.
- 45. רמב"ם, הלכות מלכים י"ב ע"א, ג' ע"א.
- 46. הרב יצחק ביסמוט, בעניין גוי משיח לפי תומו בתחנת איסוף חללים.
- 47. המחקרים של אבינגהאוס תהליכים קוגניטיביים.